

**Бобак С.В., бакалавр; науковий керівник: Проданюк Ф.М., доц.
Київський національний університет технологій та дизайну**
**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
ТРИПІЛЬСЬКО-КУКУТЕНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ЗАНЯТТЯХ З
«УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ КУЛЬТУРИ»**

Анотація. В статті з'ясовано особливості впровадження інновацій під час вивчення дисципліни «Українська та зарубіжна культура» в закладах вищої освіти України, проаналізовано основні етапи історіографії культури Трипілля-Кукутень, виявлено характерні риси її орнаменту, встановлено, що інновації в освіті сприяють формуванню позитивної мотивації до навчання, груповій інтеграції студентів; формують критичне, аналітичне і творче мислення, дослідницькі навички; спонукають до самовдосконалення; вчать комунікативності, співпраці, відповідальності; сприяють розвитку громадянської свідомості.

Ключові слова: інновації в освіті; культура Трипілля-Кукутень; трипільське мистецтво; орнамент; історіографія.

Bobak S.; science curriculum: Prodaniuk F.

Kyiv National University of Technologies and Design

USE OF INNOVATIONS IN EDUCATION DURING THE STUDY OF TRYPILLIA-KUKUTEN CULTURE IN CLASSES ON "UKRAINIAN AND FOREIGN CULTURE"

Abstract. The article clarifies the features of innovation during the study of the discipline "Ukrainian and foreign culture" in higher education institutions of Ukraine, analyzes the main stages of historiography of culture of Trypillia-Kukuten, identifies the characteristics of its ornament, finds that innovation in education contributes to positive motivation to training, group integration of students; form critical, analytical and creative thinking, research skills; encourage self-improvement; teach communication, cooperation, responsibility; contribute to the development of civic consciousness.

Keywords: innovations in education; culture of Trypillia-Kukuten; Trypillia art; ornament; historiography.

Постановка завдання. Підготовка сучасного фахівця вищої кваліфікації в ЗВО України має дві складові: професійну та гуманітарно-світоглядну. Перша з них реалізується в ході професійної та практично-технічної підготовки студентів; друга – під час вивчення гуманітарних дисциплін. Дані дисципліни формують світогляд, надають розуміння основ розвитку суспільства та забезпечують формування навичок безперервного духовного самовдосконалення. Трансформація гуманітарної освіти набирає чималої ваги за необхідності формування громадянина сучасної України в умовах інтеграції національної вищої освіти в європейський простір та інтернаціоналізації освіти. Це обумовлює оновлення змісту гуманітарних дисциплін.

Метою даної роботи є аналіз та висвітлення змісту освітніх інновацій під час вивчення курсу «Українська та зарубіжна культура» в ЗВО України.

Відповідно до мети дослідження сформульовано основні завдання:

1. На основі аналізу літератури з'ясувати наукові підходи для визначення теоретико-методологічних засад дослідження.
2. З'ясувати особливості вивчення гуманітарних дисциплін студентами в ЗВО.
3. Обґрунтувати концептуальні засади і компоненти методики використання інноваційних технологій навчання під час вивчення курсу «Українська та зарубіжна культура» в КНУТД.

Предметом даного дослідження є принципи, методи, засоби організації впровадження інтерактивних освітніх технологій в освітній процес ВТНЗ під час вивчення гуманітарних дисциплін.

Об'єктом дослідження є освітній процес в ЗВО України.

Проблеми інновацій в освіті і методи сучасного освітнього процесу досліджуються як зарубіжними, так і українськими ученими. Зокрема, серед них виділяються праці А. Алексюка, І. Доброскок, В. Коцура, С. Нікітчиної, В. Кременя, В. Ільїна, С. Пролєєва, М. Лисенка, П. Сауха та інших.

Результати досліджень. В сучасній літературі під поняттям інноваційні педагогічні технології розуміють цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження у практику новаторських методів, прийомів, засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів. Це зумовлено тим, що система підготовки майбутніх фахівців має відповідати сучасним тенденціям розвитку суспільства, його запитам. На думку Н. Бордовської, основна ідея модернізації системи вищої освіти полягає в тому, що ефективність навчання у вищій школі може бути поліпшена завдяки проектуванню і впровадженню новітніх освітніх систем і технологій [1, с. 57].

Інновації в ЗВО України передбачають вирішення таких завдань:

- вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду у цій сфері;

- організацію і проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з сучасних технологій та інноваційних методів викладання обов'язкових та вибіркових навчальних дисциплін в ЗВО [2, с. 244].

Сутність та основні проблеми педагогічної інноватики досліджували О. Арламов, К. Ангеловські, І. Бех, М. Бургін, Ю. Гільбух, І. Дичківська, В. Журавльов, С. Поляков, М. Поташник, Г. Селевко, Н. Юсуфбекова та ін. В сучасній науковій літературі визначено та обґрунтовано основні методологічні й теоретичні положення інноваційної педагогічної діяльності.

Водночас, в сучасній науково-педагогічній літературі існує два підходи щодо тлумачення терміну «інновації». Одні науковці переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні, нововведення [2, с. 244–245].

До інноваційних технологій відносять: «Робота в парах», «Ротаційні трійки», «Два – чотири – всі разом», «Карусель», «Робота в малих групах», «Діалог», «Синтез думок», «Спільний проект», «Пошук інформації», «Коло ідей», «Акваріум» тощо. Застосування інновацій сприяє об'єднанню зусиль студентів для вирішення спільного завдання. Студенти мають змогу навчатися грамотно висловлювати свої думки, сприймати інформацію, адекватно реагувати на неї, приводити аргументи, контраргументи, вести діалог, дискусії тощо.

Технології «Обговорення проблеми у загальному колі», «Мікрофон», «Незакінчені пропозиції», «Мозковий штурм», «Навчаючись – учусь», «Мозаїка», «Аналіз ситуації» (Case-study), «Вирішення проблем», «Дерево рішень» та ін. допомагають студентам засвоїти матеріал. Використання цих технологій передбачає спільну роботу всієї аудиторії з розв'язання певної проблеми. Студенти мають змогу навчатися висловлювати думки, свої позиції, не боятись того, що інші не приймуть їхню точку зору. Технології «Навчаючись – учусь», «Мозаїка» передбачають об'єднання студентів у групи, і застосовуються викладачами тоді, коли необхідно за короткий проміжок часу оволодіти великим обсягом інформації. Робота в навчальній групі сприяє формуванню комунікативних навичок, подоланню психологічних бар'єрів.

Технологія «Аналіз ситуації» (case-study – англ. мова, Fallstudie – нім. мова.) має на увазі аналіз конкретних практичних ситуацій, тобто ситуацій, які відображають реальні події, що відбувались у минулому або відбуваються в даний момент. Застосування даної технології на заняттях з гуманітарних дисциплін сприятиме розвитку аналітичного мислення студентів, формуванню толерантного ставлення до різних думок, поглядів тощо.

Технології та імітаційні ігри: «Судове слухання», «Громадське слухання», розігрування ситуацій за ролями: («Рольова гра», «Відтворення сценки», «Драматизація» та ін на певну тему) допомагають студентам переконатися в тому, що застосування ігор в освітньому процесі сприятиме розвитку пізнавального інтересу до навчального матеріалу. Ділові ігри відрізняються тим, що основою сюжету є зіткнення різних інтересів сторін з обов'язковим знаходженням компромісу [4, с. 137–142].

Технології відпрацювання дискусійних питань: «Метод ПРЕС», «Зайняти позицію», «Зміни позицію», «Шкала думок», «Континуум», «Дискусія», дискусії в стилі телевізійного ток-шоу, «Оцінювальна дискусія», «Дебати» і т.д. Освітня дискусія передбачає продуктивне рішення певного проблемного завдання, питання всім колективом у процесі їх спільної, активної комунікативної взаємодії. Студенти навчаються чітко висловлювати і самостійно відстоювати власну позицію, прислухатися до думок оточуючих, наводити логічні аргументи на захист власної позиції, вишукувати контраргументи, що сприятимуть зміні установок і думок учасників дискусії. Адже в процесі дискусійного обговорення поглиблюються, уточнюються знання з проблеми. Використання інтерактивних технологій для відпрацювання дискусійних питань забезпечить підвищення мотивації студентів до навчання, формування власного світогляду, розвиватиме їх критичне мислення. Використання інтерактивних технологій навчання сприятиме різнобічному, цілісному розвитку особистості студента [5, с. 104].

В сучасній науковій літературі прийнято виділяти декілька етапів дослідження пам'яток культури Трипілля-Кукутень. Перший або початковий етап – 1880-початок ХХ століття. Особливе місце в дослідженнях даного етапу займають археологічні відкриття в Подністрів'ї Г. Оссовського, І. Коперницького та В. Пшебіславського, а також в 1893 р. В. Хвойка в Києві. На початку ХХ століття пам'ятки Трипільської культури активно досліджували В. Антонович, М. Біляшівський, Ф. Вовк та багато інших. Під час даного етапу було виявлено нову землеробську культуру доби неоліту, здійснено спробу її періодизації, виявлення основних регіонів проживання представників трипільської культури, започатковано загальну характеристику особливих рис матеріальної культури цих племен та започатковано методіку дослідження археологічних розкопок [3, с. 5–6].

Понад століття минуло з того часу як В. Хвойка та ряд інших дослідників відкрили археологічні пам'ятки Трипілля-Кукутень та датували період її існування на території сучасної України IV–III тисячоліттям до нашої ери. Нині ЮНЕСКО відносить її до культурного надбання світової культури. В сучасній науці утвердилась точка зору, що вона має визначальний вплив на розвиток не лише європейської, але й світової культури. В її дослідження значний внесок зробили В. Хвойка, Б. Рибалко, Є. Кричевський, В. Даниленко, М. Відейко, Ф. Біляшівський, В. Збеневич, В. Маркевич, В. Мисик, Т. Пассек, Т. Ткачук, М. Чмихов та багато інших вітчизняних і зарубіжних вчених [7].

Основні проблеми культури Трипілля-Кукутень досліджують близько 130 років вже понад п'ять поколінь дослідників. В науковій літературі виділяють близько 200 відомих вчених, які підготували біля 100 монографічних робіт. Активно на цій ниві працюють археологи, вчені дослідницьких інститутів, наукових інститутів,

співробітники Національного музею історії України, Археологічного музею Інституту археології НАНУ, а також інших приватних музеїв [7].

До 1939 р. переважна більшість українських дослідників називали дану її «культурою мальованої кераміки». На території Молдови та Румунії вона отримала назву «культура Кукутені» [7].

Другий етап досліджень – це 1920–1950-ті рр. В цей період була здійснена спроба уточнити хронологічні межі існування культури Трипілля–Кукутені, розпочалася систематизація та класифікація матеріальних пам'яток, детальне вивчення поселень, створена загальна періодизація, дано наукове пояснення проблеми походження та історичної долі цих племен. Особливу увагу дослідників привертають проблеми аналізу стану розвитку господарства, ремесел, та соціальної структури населення [7, с. 6].

Третій етап (1960-початок ХХІ ст.) – це час виявлення та дослідження поселень-гігантів трипільської культури на території України [7].

Орнамент племен трипільської культури допомагає дослідникам зрозуміти їхнє відношення до світу, з'ясувати що об'єднувало людей для різних спільних дій, яким чином впливало на магічне спілкування з вищими силами [8]. Орнаментальні мотиви, що зустрічаються трипільському гончарстві, змінювались з часом, удосконалювались від простих схематичних – до більш реалістичних. Орнаментальні елементи умовно можна поділити на такі групи: антропоморфні, зооморфні, геометричні, космічно-зодіакальні та рослинні зображення.

До геометричної групи мотивів належать: меандр (спіраль), коло, трикутник, овал, квадрат, Х-подібні фігури, модульна сітка (драбина), волоти, стрічки, ромб. Вони є домінуючим і базовим в орнаментальній традиції Трипілля і часто виступають як ключові, стилетворюючі композиційні елементи. Поширення геометричних мотивів поряд з схематичними (абстрактними) видами протягом усього періоду існування Трипільської культури, частково пояснюється відношенням між людиною і природою [9]. Глиняне мистецтво проявило себе зокрема у виготовленні глиняного посуду, культових зооморфних і антропоморфних статуєток [10]. Виділено основні форми посуду: глеки, амфори, біноклі, тарілки. Орнамент переважно розміщується в верхній та центральній частині глиняного посуду [11].

Висновки. Розв'язання актуальних проблем ЗВО України можливе лише на основі впровадження новітніх педагогічних технологій, які б давали можливість для розвитку творчих здібностей особистості студента.

Історія та розвиток мистецтва наших предків слугує джерелом натхнення для створення нових художніх образів у всіх видах мистецтва.

Список використаної літератури

1. Бордовская Н. В. Педагогика: учеб. пособие / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – М.; СПб.; Ниж. Новгород: ПИТЕР, 2004. – 299 с.
2. Луп'як Д. М. Сучасні технології навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх учителів технологій / Д. М. Луп'як // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія – 2013. – Вип. 40. – С. 244–248.
3. Трипільська культура на землях України Режим доступу: <https://spadok.org.ua/trypillya/trypilska-kultura-abo-de-pochynalasya-istoriya-nashoyi-krayiny>.
4. Кашлев С. С. Технология интерактивного обучения / С. С. Кашлев. – Мн.: Белорусский верасень, 2005. – 196 с.
5. Липчанко-Ковачик О. В. Підготовка майбутніх бакалаврів-філологів до використання інтерактивних технологій навчання у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Оксана Василівна Липчанко-Ковачик. – Рівне, 2016. – 300 с.
6. Трипільська культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://spadok.org.ua/trypillya/blog>.
7. Черняков І. Т. Місце Трипільської культури в стародавній історії Європи / І. Т. Черняков // Археологія. – 1993. – № 3. – С. 5–18.

8. Бурдо К. Б. Трипільська культура. Спогади про золотий вік / К. Б. Бурдо, М. Ю. Відейко. – Харків: Фоліо, 2007.
9. Енциклопедія Трипільської цивілізації: в 2 т. / Держ. п-во "Кн. Палата України ім І. Федорова" та ін.; ред. кол.: Л. М. Новохватко. – К.: Укрполіграфмедія, 2004.
10. Ткачук Т. М. Личини в росписи кераміки культури Трипольє – Кукутени / Т. М. Ткачук // Духовная культура древних обществ на территории Украины: I сб. – К., 1991.
11. Струмінська Т. В. Адаптація символіки гончарного мистецтва трипільської культури до формування сучасного орнаменту інтер'єрного текстилю / Т. В. Струмінська, Л. П. Ткаченко, М. С. Кутіль // Технології та дизайн. – 2016. – № 3 (20). – С. 1–8.